

השכלה. גבוהה?

פרופ' שמואל ליימן-ווילציג, ראש המחלקה למדעי המדינה

בלוג מס' 6 – האם גודל (הכיתה) הוא הקובע?

סטודנטים בסטנפורד יוניברסיטי (בקליפורניה), אחת מהאיכותיות ביותר בארה"ב, משלמים מעל \$30,000 שכר לימוד לשנה (במשך ארבע שנים). במחיר כזה הם בוודאי מצפים להוראה מעולה, לתנאי לימוד טובים, לכיתות קטנות וכו'.

אז הם נרשמים לקורסי המבוא בשנה א', ולמשל בפיזיקה מוצאים את עצמם בכיתה של 4000 סטודנטים (כן, ארבעת אלפים)! זו הוראה איכותית?!

מסתבר שכן, משתי בחינות. ראשית, במקרה של מבוא לפיזיקה המרצה כה מעולה שהמוני סטודנטים ממקצועות אחרים נרשמים לקורס זה ביוזמתם (השיטה בארה"ב – Liberal Arts Education מאפשרת הרחבת אופקים בשנתיים הראשונות (נושא לבלוג עתידי שלי). שנית, והנושא עליו ברצוני לדון כאן, השיטה באוניברסיטאות הכי יוקרתיות הינה של גודל הכיתה שהולך ויורד, מעין פירמידה הפוכה. ככל שמתקדמים בתואר, מספר הסטודנטים בשיעור הולך ומצטמצם.

כשהייתי דוקטורנט בהרווארד נתתי קורס בעצמי (לא כמתרגל) לחמישה סטודנטים בלבד (המקסימום שניתן להירשם בקורס כזה, שנקרא Tutorial). נשאלת השאלה: האם לקבוע אותו מספר "סביר" ברוב הקורסים, או שמא עדיף להנהיג שיטה דיפרנציאלית, שיוצרת פערים משמעותיים בין הקורסים הגדולים והקטנים? ברור, שהאוניברסיטאות הטובות ביותר בוחרות את השיטה השנייה. מדוע? נדמה לי (בעצם, ידוע לי) שהתשובה נעוצה בתפיסתם לגבי מטרות ההשכלה הגבוהה. שימו לב, כתבתי "מטרות" ברבים ולא "מטרה". לכל מטרה, מתאים גודל אחר של כיתה.

בתחילת הדרך, בשנה הראשונה, ישנה מטרה ראשית אחת ועוד אחת משנית אך חשובה. ראשית ועיקר, הקניית ידע, בניית היסודות של המקצוע, בעיקר לרוחב. שנית, החדרת התלהבות למקצוע, קרי להביא את הסטודנטית לומר לעצמה: "וואלה, זה מעניין! אני רוצה ללמוד יותר בתחום זה". לשם כך, אפשר להעביר את החומר למאות ויותר סטודנטים, כל עוד המרצה יודע כיצד להחזיק את הקהל – הומור, בהירות, רהיטות, שיטתיות והתלהבות. כאן המקום לשבץ את ה"כוכבים" בהוראה פרונטלית.

בשלב הבא (בארץ, בעיקר בשנה השניה אך גם בחלק מן השנה השלישית) המטרה משתנית: הקניית מיומנויות ניתוח עצמי, ביקורתיות, חשיבה עצמית וגם כישורי מחקר בסיסיים (איתור חומרים מתאימים וכו'). לשם כך, הקורס חייב במספר סטודנטים שאינו עובר את ה-30-40, כדי לאפשר מידה מסוימת של דיון כיתתי וגם טיפול / יעוץ אישי מינימלי לכל סטודנט על פי יכולתו.

בשנה השלישית, כשבסיס הידע כבר באמתחתו וגם מיומנויות למידה כבר נרכשו, מוכן הסטודנט לבצע מחקר ו/או להשחזר את כושר הניתוח והחשיבה העצמית. בסמינריון מחקר, רצוי שלא יהיו יותר מעשרים סטודנטים. ניתן גם לבנות קורסים – לאו דווקא מחקרניים גרידא – עם הרבה פחות סטודנטים, אשר עיקר הדגש אצלם בקריאה מונחית ומבוקרת, פרזנטציות בכיתה עם משוב נוקב ודיון, ועוד כהנה משימות רבות עליהן המרצה יכול לתת היזון חוזר תדיר.

הנקודה החשובה בכל השיטה המדורגת: אפשר להתאים מטרות פדגוגיות ראויות לאילוצים תקציביים. כמובן, שיטה מדורגת אינה היחידה האפשרית, אך על רשויות המוסדות להשכלה

גבוהה – ובעיקר ראשי מחלקה וועדות הוראה – לצאת מהפרדיגמה המקובלת של "גודל כיתה ממוצע בגלל אילוצי תקציב" ולחשוב על מינון כיתתי על פי מטרות פדגוגיות; כל מחלקה והצרכים / יעדים שלה. בלי כל קשר לאילוצים תקציביים של המערכת, מגיע לכל סטודנט טיפול אישי לפחות באחד השלבים של לימודי התואר. לשם כך, לא רק הגודל קובע אלא, לעיתים, גם **הקוטן**..

wilzis@mail.biu.ac.il